

Gönderim Tarihi: 25.06.2025

Kabul Tarihi: 10.11.2025

İŞGALDE SESSİZ DİRENİŞ: JEAN BRULLER'İN *DENİZİN SESSİZLİĞİ* ESERİNE “DİRENİŞ EDEBİYATI” BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Silent Resistance to Occupation: An Analysis of Jean Bruller's *Silence of the Sea* in the Context of "Literature Of Resistance"

Hasan MORKOÇ¹

Öğr. Gör.: Kafkas Üniversitesi
Yabancı Diller Yüksekokulu yabancı Diller Bölümü
hasan.morkoc@kafkas.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-2780-3746

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bu makale, Jean Bruller'in (Vercors) *Denizin Sessizliği*'ni İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi işgali altındaki Fransa'daki “direniş edebiyatı” bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Sessizlik, eserde hem etik hem de estetik bir edilgen direniş biçimi olarak yapılandırılmıştır. Alman subay Werner von Ebrennac ile Fransız ev sahipleri arasında yaşanan sessiz karşılaşma, işgal koşullarında ulusal onur, kimlik ve etik değerlere bağlılığın simgesel bir yansıması olarak değerlendirilir. Sessizlik, edilgenlikten uzak, bilinçli bir direniş biçimi olarak kurgulanmıştır. Çalışmada eserin tarihsel bağlamı, Fransız Direnişi içindeki yeri, Gece Yarısı Yayınları'nın gizli yayıncılık faaliyetleriyle birlikte ele alınmakta; ayrıca eserin izleksel, tinsel, yerinel ve eğretilmeli boyutları ayrıntılı şekilde çözümlemesi yapılacaktır. Werner von Ebrennac karakteri üzerinden “iyi Alman” çelişkisi, etik çatışma ve bireysel vicdan muhasebesi irdelenmektedir. Eserdeki sessizlik estetiği, edilgin direnişin farklı düzlemlerde (iletişimsel, psikolojik ahlaki) nasıl yapılandırıldığını göstermektedir. Sonuç olarak, *Denizin Sessizliği*, direniş edebiyatı içinde yalnızca tarihsel bir belge değil, aynı zamanda evrensel düzeyde etik direnişin ve insanlık onurunun edebi temsili olarak değerlendirilebilir. Çalışma, Vercors'un eserinin direniş edebiyatının bildirisi olma niteliğini vurgulamakta ve savaşın etik boyutlarına yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Direniş Edebiyatı, Edilgin Direniş, İkinci Dünya Savaşı, Vercors (*Denizin Sessizliği*)

Abstract

This article analyzes Jean Bruller's (Vercors) *Silence of the Sea* within the framework of “resistance literature” during Nazi-occupied France in World War II. In the novel, silence is constructed as both an aesthetic and ethical form of passive resistance. The silent interaction between German officer Werner von Ebrennac and the French hosts is interpreted as a symbolic expression of national honor, identity, and ethical commitment under occupation. Silence is presented not as passive muteness but as a conscious and active stance of resistance. The study examines the novel's historical context, its role within the French Resistance, and the clandestine publication activities of Les Éditions de Minuit; additionally, the thematic, psychological, allegorical, and metaphorical

¹ Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. E-posta: hmorkoc@ankara.edu.tr

dimensions are analyzed in detail. Through the character of Werner von Ebrennac, the “good German” paradox, ethical conflict, and personal moral dilemma are explored. The novel’s aesthetics of silence demonstrate how passive resistance operates on communicative, psychological, and moral levels. Ultimately, *Silence of the Sea* is assessed not only as a historical document of the Resistance but also as a universal literary representation of ethical defiance and human dignity. This study emphasizes Vercors’s novel as a manifesto of resistance literature and offers a renewed perspective on the ethical dimensions of war.

Keywords: Resistance Literature, Passive Resistance, World War II, Vercors (*Le Silence de la mer*)

1. GİRİŞ

Vercors takma adıyla yazan Jean Bruller (1902-1991) 1942 yılında Nazi işgali altındaki Fransa’da *Denizin Sessizliği* (*La Silence de la Mer*) isimli eserini yayınlamıştır. Eser, işgalin getirdiği koşulları, edebi niteliği ve döneminin ruhunu yakalamasıyla kısa sürede Fransız direnişinin en önemli eserlerinden biri haline gelmiştir. O dönemde Naziler, Vichy Fransa’sında halkı ikna etmek için yoğun propaganda faaliyetlerine girişmiş, bu durum edebiyat alanında direnişin simgesel karşılıklarını da beslemiştir” (Çakı ve Gülada, 2018 s. 55). Bu sayede eser, İkinci Dünya Savaşı Fransa’sında direniş hareketinin (Fr. La Résistance) simgesel metinlerinden olmuştur. Böylece Fransız Direniş edebiyatının ilk büyük eseri olarak nitelendirilmiştir.

Çalışmanın temel amacı şudur: *Denizin Sessizliği* eserinde sessizlik, edilgin direnişin bir estetik ve etik biçimi olarak nasıl inşa edilmektedir ve bu yapı direniş edebiyatının genel ayırıcı nitelikleriyle nasıl ilişkilendirilebilir? “*Denizin Sessizliği*, hümanist Fransız vatanseverliğinin ve şiddet içermeyen sivil direnişin özlü bir ifadesi olarak kabul edilir” (Bowles, 2014, s. 68).

İlk bölümde direniş edebiyatının tarihsel arka planı ele alınmaktadır. Zira “kültürel direniş, işgalci güçlere karşı mücadelenin önemli bir parçasıydı” (Canopé, 2016, s. 3). Sonrasında, Vercors’un eseri kaleme aldığı bağlam ve onun Fransız Direnişi içerisindeki yeri incelenmektedir. Devamında, *Denizin Sessizliği*’nin konusu ve izleksel yapısı çözümlendikten sonra, metindeki direniş biçimleri incelenerek, özellikle “sessizlik” ögesinin nasıl bir edilgin direniş olarak sunulduğu ele alınacaktır. Alman subay Werner von Ebrennac karakterinin temsil ettikleri ve yaşadığı etik çatışma ayrı bir bölümde değerlendirilecek; eserin yerinel ve eğretilmeli boyutları, yani işgal altındaki Fransa’nın bu anlatıda simgesel olarak nasıl yansıtıldığı tartışılacaktır.

Denizin Sessizliği, nihayetinde bir direniş biçimi olarak Fransız

kültürünün kalıcı değerlerini teyit ediyor. Bruller, sessizliğin doğası gereği kırılğan ve sürdürülemez olduğunu ortaya koysa da zorbalığa karşı onurlu ve insani bir yanıt olarak sessizliğin gücünü vurguluyor. Hikâyenin abartısız tonu ve sembolizmi, işgal sırasında kültürel direniş için bir mihenk taşı haline gelmesine yardımcı oldu. (Bowles, 2014, s. 68–69).

Son olarak *Denizin Sessizliği*'in direniş edebiyatı içindeki konumu ele alınıp genel bir değerlendirme yapılacaktır. Bütün bu çözümlemeler sırasında eserden ve ilgili bilimsel kaynaklardan doğrudan alıntılara yer verilecektir.

Bu bağlamda, *Denizin Sessizliği*'in tarihsel ve sosyopolitik önemini anlamak için öncelikle eserin yazıldığı dönemin koşullarına ve Vercors'un içinde bulunduğu düşün çevresine dikkatle bakmak gerekir. 1940 yılında başlayan Alman işgali, Fransa'nın toplumsal ve kültürel dokusunda derin bir kırılma yaratmıştır. “Basının gözetlenmesi ve sansürlenmesine yönelik tüm mekanizma 1940 yılının Eylül ayına kadar devreye sokulmuştu” (Leff, 2001, s. 713).

Görüldüğü üzere İşgal (Fr. Occupation) yalnızca fiziksel değil, düşünsel bir kuşatma da yaratmıştır. Birçok yazar ve sanatçı, işgal karşısında suskunluğu ya da direnişi seçmek zorunda kalmıştır. “Nazilere karşı Fransa'da karşı propaganda faaliyeti yürütenler, Gestapo (Alman Gizli Polisi) tarafından tutuklanmaktaydı” (Çakı ve Gülada, 2018, s. 59). İşte tam bu noktada Vercors'un eseri, sessizliğin ve direnişin anlamını yeniden tartışmaya açar. Çünkü “özgürlüğü koruyan entelektüeldir...” (Hadsel, 1946, s. 2).

Fransız karakterler, Alman subaya sözle ya da fiziksel tepki vermeksizin, sadece susarak bir duruş sergilerler: “Vercors'un hikayesindeki karakterlerin sessizliği edilgin değildir. Kelimelerin tehlikeli hale getirildiği ve gerçeğin çarpıtıldığı bir bağlamda çok şey anlatıyor. Konuşmayı reddetmek, siyasi çıkarımlarla yüklü ahlaki bir direniş eylemine dönüşür” (Kirshner, 2015, s. 50). Ancak bu direniş biçiminin ne kadar sürdürülebilir olduğu tartışmalıdır; zira “Bruller [sessizliğin] doğası gereği kırılğan ve sürdürülemez olduğunu ortaya koyuyor” (Bowles, 2014, s. 69). Bu, *Denizin Sessizliği*'nin özgünlüğünü oluşturan temel unsurlardan biridir ve eseri kökleşik bir “direniş edebiyatı” metninden ayırarak ona benzersiz bir konum kazandırır. Söz konusu eser, bu yönüyle dikkat çekicidir; çünkü edilgin direnişi etik bir duruş haline getirmeyi başarmıştır.

Denizin Sessizliği basitçe edebi iddiaları olan bir metin değildir.

Aslında, beyan edilen amacı temelde farklıdır. Barbarlıkla 'iş birliği' ve anlaşma yapmanın yaygın bir uygulama olduğu bir zamanda, metin bilinçli olarak Direniş'in ideolojik bir silahı olarak ortaya çıkıyor ve genellikle bu şekilde selamlanıyor. (Farchadi 1996, s. 984)

Vercors'un bu tercihinin arkasında, sadece bir estetik kaygı değil, aynı zamanda işgal altındaki Fransa'nın etik ve siyasi gerilimlerini yansıtan derin bir düşünce yapısı vardır. "Sessizlik" burada bir teslimiyetin ya da edilginliğin değil, aksine direnişin en soylu ve insani biçimlerinden birinin ifadesidir. Çünkü "mit ve tarih hafızanın iki farklı biçimidir" (Wodianka, 2017, s. 155). Özellikle eserin diliyle içerik arasındaki uyum, *Denizin Sessizliği*'i yalnızca bir siyasi metin değil, aynı zamanda yüksek bir edebi değer taşıyan bir eser haline getirir. "Konuşmayı reddetmek, güçlü bir etik duruş olarak yorumlandı" (Kirshner, 2015, s. 50). Eserin bu yönü, II. Dünya Savaşı sırasında direniş hareketlerinin sadece silahlı mücadele ve baltalamayla sınırlı olmadığını; fikirlerin, duyguların, simgelerin ve hatta sessizliğin bile bir direniş aracı olabileceğini gösterir.

Ancak savaş sırasında, Denizin Sessizliği, temel bir paradoks nedeniyle ideolojik açıdan polisiye ve sorunlu bir metin olarak görülmüştür: başlangıçta sessizliği kararlı bir direniş biçimi olarak kodladıktan sonra -Fransız kahramanları için mevcut olan tek direniş biçimi-, hikâyenin sonunda hem amcanın hem de yeğenin Von Ebrennac ile konuşmasını sağlayarak sessizliğin doğası gereği kırılğan ve sürdürülemez olduğunu ortaya koyar (Bowles ,2014, s. 69).

Denizin Sessizliği işgal altındaki halkların kendi kimliklerini, değerlerini ve insanlık onurlarını koruma çabasının bir ifadesi olarak okunabilir. "Vercors'un çalışması, reddetmenin evrenselliğine ulaşmak için anekdotun ötesine geçer" (Farchadi, 1996, s. 986). Eserdeki Alman subay Werner von Ebrennac karakterinin idealist ve romantik bir Alman entelektüeli olarak tasvir edilmesi de bu etik ve insani sorunsalları daha karmaşık bir düzleme taşır. "Başlangıçta kibar ve kültürlü olarak tasvir edilen Alman subayı yavaş yavaş evrim geçirir. Temsil ettiği rejimin ideolojik çerçevesini sorgulamaya başlar, Fransız kültürüne duyduğu hayranlık ile askerlik görevi arasında kalır.

Anlatımında mümkün olan en iyi Alman'ı, tüm çekiciliğiyle tasvir etmek gerekiyordu; çünkü amacım okuyucularıma, özellikle yazarlara, Otto Abetz gibi "Fransa'nın büyük dostu" gösterilenlere, Drieu La Rochelle ve Nouvelle Revue Française'e, ülkemiz için sevgi dolu

kitaplar yazan Ernst Jünger'e bile kapılmamaları gerektiğini anlatmaktı. Jünger, ya kandırılmış ya da Nazi rejiminin suç ortağıydı. (Vercors, 1994, s. X)

Bu iç çatışma onu trajik bir hayal kırılgılığı figürüne dönüştürür.” (Lynch, 1993, s. 6). Von Ebrennac “kültürlü, kibar ve nazik bir adam... Fransa'ya içtenlikle hayranlık duyan” (Lynch, 1993, s. 4) olarak tanımlanır. “Fransa'yı müzik kadar seviyorum. Ülkeniz bir senfoni gibi.” (Vercors, 1994, s. 25).” Werner’in, Fransız kültürüne duyduğu hayranlık ve savaşın yıkıcı etkilerine karşı duyduğu derin üzüntü, işgalci ile işgal edilen arasındaki ilişkiye dair basmakalıp anlatıların ötesine geçer. Karakter, “Von Ebrennac kaba bir istilacıdan ziyade, Fransa'ya içtenlikle hayranlık duyan kültürlü, kibar ve nazik bir adam olarak sunuluyor” (Lynch, 1993, s. 4). Bu bağlamda *Denizin Sessizliği*, yalnızca bir direniş anlatısı değil, aynı zamanda bir vicdan muhasebesi, bir etik sorgulama ve bir kültürel karşılaşma metni olarak da okunabilir: “Ulusal ve ulusötesi bir köken anlatısı olarak direniş” (Wodianka, 2017, s. 154). “Nazilerin propaganda amacıyla radyo ve sinema gibi araçları etkin kullanması karşısında, direnişçiler alternatif olarak yeraltı yayıncılığına yönelmiştir.” (Çakı ve Gülada, 2018, s. 60)

Denizin Sessizliği, özellikle 1942 yılında yayımlandığında, Fransa'daki yeraltı basın hareketinin ve gizli yayıncılığın simgesi haline gelen *Gece Yarısı Yayınları* tarafından yayımlanmış olması, eserin direniş hareketiyle olan güçlü bağını pekiştirir. “*Gece Yarısı Yayınları* sadece bir yayınevi değildi. Başlangıcından itibaren hem kurucularının gizli cesaretini hem de yazarının düşünsel meydan okumasını somutlaştıran simgesel bir direniş kurumuydu” Adam A. Leff (2001, s. 714). *Denizin Sessizliği*, yayımlandığı ilk andan itibaren sadece bir edebi eser değil, aynı zamanda bir siyasi eylem, bir sessiz çılgılık, bir itiraz olarak da algılanmış ve bu yönüyle geniş bir okuyucu kitlesi tarafından sahiplenilmiş ve “*Denizin Sessizliği* genel olarak direnişçiler tarafından önemli bir ideolojik ve kültürel etkinlik olarak karşılandı.” (Farchadi, 1996, s. 984) ifadesiyle hem edebi hem ideolojik düzlemde direnç simgesi olarak değerlendirilmiştir. Zira “kültürel direniş, yürütülen mücadelenin önemli bir boyutu olmuştur...” (Canopé, 2016, s. 3). Eserin yazım sürecinde Vercors’un amacı sadece bir hikâye anlatmak değil, aynı zamanda işgal altındaki Fransa halkına moral ve direnç aşılamak olmuştur. Bu nedenle *Denizin Sessizliği*, Fransız halkının teslim olmamaya, kendi değerlerini ve kimliğini korumaya yönelik kararlılığının edebi bir ifadesidir. “Bu sessizliğin altında, büyük bir sevgi ve isyan akımı bizi sarıyordu.” (Vercors, 1994, s. VIII) Eserdeki “sessizlik”, edilgin bir kabullenmenin değil, bilinçli bir reddetmenin, boyun eğmeyen bir duruşun

göstergesi olarak karşımıza çıkar.

İşgalci subaya karşı hiçbir kelime etmeyen amca ve yeğen, aslında varlıklarıyla, bakışlarıyla, sessizlikleriyle işgalcinin karşısında bir duvar gibi durmaktadır. *Denizin Sessizliği* yalnızca tarihsel değil, edebi ve felsefi yönleriyle de değerlendirilmelidir. Eser, “sessizlik” izleğini yalnızca bir direniş biçimi olarak değil, aynı zamanda iletişimin, karşılıklı anlayışın ve insanlık onurunun bir biçimi olarak da işler. Werner von Ebrennac’ın Fransa’yı romantize eden konuşmaları ve karşısında sessiz kalan Fransızların suskunluğu, aslında bir diyalogun iki ucu gibi görünse de burada gerçek bir diyalog kurulmamaktadır.

Bu diyalog eksikliği, işgalci ile işgal edilen arasındaki temel mesafenin altını çizer. Vercors, sessizlik aracılığıyla sadece siyasi bir direniş değil, aynı zamanda ahlaki bir üstünlüğü de göstermeyi amaçlar. Öte yandan, eserin dilindeki yalnlık ve zarif anlatım tarzı, bu izleklerin etkisini artırır. Luz Patricia Rivera Lynch’in ifadesiyle, “Denizin Sessizliği, dilinin güzelliği ve sadeliğiyle evrensel boyutta etkili şiirsel bir anlatı sunmaktadır”. Eser, herhangi bir dramatik yükselme ya da büyük olay örgüsü olmaksızın, basit bir karşılaşmayı ve bu karşılaşma üzerinden insan doğasına dair derin soruları tartışmaya açar.

Bu çalışmada *Denizin Sessizliği*, tüm bu çok katmanlı yapısıyla ve tarihsel bağlamı içindeki önemiyle ele alınacak; eserin, yalnızca Fransız Direnişi’nin bir simgesi değil, aynı zamanda edebi bir yapıt olarak estetik ve düşünsel değeriyle de incelenecektir. Direnişin sadece bir silahlı kalkışma değil, bir ahlaki duruş, bir kültürel karşı koyuş ve bir insanlık onuru meselesi olduğu fikri, bu eserin merkezinde yer almaktadır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, bu fikirlerin nasıl işlendiği, hangi edebi araçlar ve anlatı teknikleriyle aktarıldığı ve nasıl bir evrensel ileti haline getirildiği ayrıntılı bir şekilde tartışılacaktır. Türkçede bu alana ilişkin doğrudan yapılmış çalışma sayısı sınırlıdır; bu makale, bu boşluğu gidermeye yönelik bir katkı sunmayı da amaçlamaktadır.

2. DİRENİŞ EDEBİYATI: KAVRAMSAL VE TARİHSEL ARKA PLAN

“Direniş edebiyatı” genel anlamıyla baskıya, işgale veya zulme karşı ortaya çıkan edebî üretimleri tanımlayan bir kavramdır. Bu yönüyle direniş edebiyatı, sadece estetik bir uğraş değil, aynı zamanda bir mücadele aracı ve hafıza aktarımı işlevi görür; zulme karşı koyuşun hikâyelerini yaratıcı biçimde iletişimde tutar. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında Nazi işgaline

karşı Avrupa’da gelişen direniş hareketleri, edebiyat alanında da güçlü bir karşılık bulmuştur. “20. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen iki büyük dünya savaşında tarihte görülmemiş boyutta işgal propagandası yürütülmüştür. Özellikle 2. Dünya Savaşı’nda Nazi Almanya’sının, işgali altında bulunan Belçika, Hollanda, Yunanistan, Norveç, Danimarka gibi Avrupa ülkelerinde başarılı bir işgal propagandası uyguladığı görülmüştür” (Çakı ve Gülada, 2018, 55). İşgal altındaki ülkelerde yeraltı yayıncılığı yoluyla birçok şiir, öykü, roman ve dergi gizlice basılarak dağıtılmış; bu metinler işgalcilere karşı manevi bir direniş cephesi oluşturmuştur. Fransa özelinde “Gizli Edebiyat (Clandestine Littérature)” adıyla anılan bu yeraltı yayıncılığı, 1940-1944 arasındaki Alman işgali sırasında entelektüel direnişin önemli bir parçası olmuştur. Dolayısıyla, “direniş edebiyatının” yalnızca yazınsal değil, aynı zamanda sosyo-politik bir işlev taşıdığı görülmektedir. Nitekim, bu işlevsellik,

Denizin Sessizliği örneğinde açık biçimde izlenebilir. Gerçekten de Direniş döneminde kaleme alınan edebî eserler, sadece birer sanat ürünü değil, aynı zamanda işgalcinin baskısına karşı “kalemle direniş”in tezahürü olmuştur. İlgili alanyazında sıklıkla vurgulandığı üzere, edebi direniş yalnızca estetik bir ifade değil, aynı zamanda bir politik mücadele biçimi olarak değerlendirilmiştir. Fransa’da direniş edebiyatı denildiğinde genellikle akla ilk olarak *Fransız Mektupları (Les Lettres Françaises)* gibi gizli direniş dergileri, Paul Éluard’ın “Liberté” şiiri gibi işgalde yazılan ve umut aşılayan şiirler ya da Simone de Beauvoir, Louis Aragon, François Mauriac gibi yazarların savaş sırasında kaleme aldıkları metinler gelir. Ancak edebî direnişin en etkili örneklerinden biri olarak, *Denizin Sessizliği* ayrı bir yere sahiptir.

Bu eser, işgal altındaki bir ülkede kalemin silaha dönüşebileceğini gösteren çarpıcı bir örnektir. Fransız Direnişi’nin liderlerinden General de Gaulle, savaştan sonra direniş edebiyatının Fransız halkının moralini yüksek tutmada oynadığı role dikkat çekmiştir. Direniş edebiyatı, bir yandan örgütleyici ve harekete geçirici bir işleve sahip olmuş, diğer yandan da “tanıklık” işlevi görerek sonraki kuşaklara tarihsel deneyimi aktarmıştır. Örneğin Fransa’da 1940 sonlarından itibaren önceleri direniş yayıncılığı daha çok gizli gazeteler ve bildiriler şeklindeydi. 1941 sonlarına dek direnişçilerin temel mecrası yeraltı gazeteleriydi; ancak 1942’ye yaklaşırken edebiyat alanında da daha “kalıcı” ve “sanatsal” eserler üretme fikri filizlenmiştir. O dönemde genç sanatçılardan oluşan bir grup, kendi evlerinin sürgün sessizliğinde, anlık mücadele çekişmelerinden daha uzak ve daha güzel, kalıcı bir şeyler düşlediler. Bunların başında Vercors ve Yvonne

Desvignes geliyordu. Bu düş, gerçek anlamda “yeraltı yayıncılığı” olan *Gece Yarısı Yayınları*’nın (*Les Éditions de Minuit*) kuruluşuna zemin hazırlamıştır. Fransız direnişinin ünlü yeraltı yayını olan *Gece Yarısı Yayınları* baskıcı sansür anlaşmasını delmek amacıyla Aralık 1941’de kurulmuş ve ilk yayını olarak Şubat 1942’de *Denizin Sessizliği*’ni yayımlamıştır.

3. VERCORS VE DİRENİŞ İÇİNDE YAZMAK

Jean Bruller (Vercors), işgal altındaki Fransa’da edebiyatın bir direniş aracı olarak kullanılmasında öncü bir rol oynamıştır. 1902’de Paris’te doğan Bruller, I. Dünya Savaşı’nın travmasını genç yaşta deneyimlemiştir; bu deneyim onun ilerideki barışçı eğilimlerini şekillendirmiştir. II. Dünya Savaşı başladığında Bruller, sanat dünyasında bir çizer ve resimleyici olarak tanınıyordu ve henüz edebî bir eser kaleme almamıştı. Ancak Fransa’nın 1940’ta Nazilere yenik düşmesi ve işgal dönemi, onun kalemle direnişe katılma kararında belirleyici oldu. İşgalin ilk aylarında Vichy yönetiminin sansür ve propaganda uygulamaları karşısında, Fransız entelektüelleri ikiye bölünmüştü: Bir kesim sanat ve edebiyatın propaganda amacıyla kullanılmasına karşı sanatsal özerkliği savunurken, bir diğer kesim edebiyatın doğrudan doğruya Direniş hizmetine girmesi gerektiğini düşünüyordu. Vercors, ikinci görüşe yakın olarak edebiyatın etkin direnişe katkıda bulunabileceğine inandı. Bu amaçla yeraltı edebî faaliyetlerine katıldı ve yazar Pierre de Lescure ile bir gizli yayınevi kurma girişimine öncülük etti. Aralık 1941’de kurulan *Gece Yarısı Yayınları*, bizzat Vercors ve Yvonne Paraf (takma adıyla Mme Desvignes) tarafından yönetiliyordu. Yayınevinin ismindeki “gece yarısı”, faaliyetlerinin gizliliğine ve karanlıkta çalışmanın zorunluluğuna bir gönderme niteliğindeydi.

Sansür ofisinin onayı olmadan kitap basmak ölüm tehdidi altında gerçekleşen bir eylemdi; bu nedenle *Gece Yarısı Yayınları*’nın ilk kitabı olan *Denizin Sessizliği*, gerçek anlamda “ölümüne” bir cesaret örneğiyle basılmıştır. Ocak 1942’de Vercors, karaborsadan yüksek kaliteli kâğıt temin ederek gerekli malzemeyi sağladı; baskı masrafları gizli yolla sağlanan 5.000 frank ile karşılandı. Şubat 1942’de kitabın 350 adetlik ilk baskısı tamamlandı. Her bir nüsha, sansür damgası olmaksızın basılmanın gururunu yansıtan şu ibareyi taşıyordu: “Bu kitap, edebiyata tutkun birkaç vatanseverin imkânlarıyla, işgal altındaki Paris’te basılmıştır...”. Vercors ve arkadaşları kendi elleriyle yaprakları kesip ciltlediler ve bu 350 nüshayı büyük gizlilikle dağıtımına hazırladılar. Kitabın dağıtımı da bir yeraltı eylemiydi. Fransız Danışma Meclisi üyesi Jacques Mathieu, lideri olduğu istihbarat şebekesinin bir kuryesini kitapları taşımakla görevlendirmişti. Bu kurye tutuklanınca Mathieu son anda kurye evindeki bavul dolusu kitabı

Gestapo gelmeden oradan alıp kurtarmıştır. Ünlü şair Paul Éluard, Paris'te güvindikleri bazı kitabevlerine bu kitapları gizlice ulaştırmıştır. Ayrıca iki genç kadın bisikletleriyle her gün otuzar nüshayı Paris sokaklarında dağıtmıştır. Baskının üçte ikisinin Almanya ile Fransa'yı ayıran hat üzerinde Alman polisi tarafından ele geçirildiği ve yaklaşık 250 nüshanın yok edildiği belirtilmektedir. Fakat geri kalan nüshalar hızlıca elden ele dolaşarak okur buldu ve gelen yoğun talep üzerine 450 nüsha daha basıldı. Daha sonra işgal sonuna dek 1000'er nüshalık birkaç baskı daha yapıldı. Sayılar küçük görünse de her bir kitap birçok kişi tarafından okunduğundan etkinin boyutu tahmin edilenden büyük olmuştur. Kısa sürede kulaktan kulağa yayılan eserin ünü, işgal altındaki Fransa sınırlarını aştı. 1943 yazında Londra'da İngilizceye çevrilerek basılan *Denizin Sessizliği*, aynı yıl New York'ta hem Fransızca hem İngilizce olarak yayımlanmıştır ve Amerikan *Life* dergisine konu olacak kadar dikkat çekti.

Vercors, *Denizin Sessizliği* ile sadece bir edebî metin yaratmamış, aynı zamanda bir direniş simgesi ortaya koymuştur. Yazarın kendi ifadesiyle bu kitap, “harflerin onurunu koruma çabasının” bir ürünüdür. Yazarın anonimliği, onu bir direniş yazarı figürüne dönüştürmüştür. Vercors adı adeta “direnişçi aydın” sıfatıyla özdeşleşmiştir. Öyle ki, *Denizin Sessizliği*, Özgür Fransa ve Müttefik Devletler tarafından işgal altındaki Fransa'ya yönelik moral kazanma kampanyalarında öne çıkarılmıştır. Sonuç olarak Vercors, bir yazar olarak daha ilk eseriyle “efsaneleşmiş”, kendisi Fransız Direniş ruhunun edebî sesi, eseri ise işgalciye karşı sergilenen onurlu tutumun mükemmel bir örneği haline gelmiştir.

4. DENİZİN SESSİZLİĞİ'NİN TEMATİK YAPISI VE DİRENİŞ BİÇİMLERİ

Denizin Sessizliği, anlatı yapısı itibariyle sade fakat yoğun anlam katmanlarına sahip bir eserdir. Hikâye, II. Dünya Savaşı sırasında Fransa'nın işgal edildiği dönemde, kırsal bir Fransız evinde geçer. Anlatıcı, evin sahibi olan yaşlı bir Fransız erkeğidir (amca); evde onunla yaşayan yeğeni (genç bir kadın) bulunmaktadır. Bu iki Fransız, Alman işgal kuvvetlerinden bir subayı evlerinde zorunlu misafir etmek durumunda kalırlar. Alman subay Werner von Ebrennac, kibar, entelektüel eğilimleri olan, Fransız kültürüne hayranlık duyan bir insandır. Ancak ev sahipleri, düşman ordunun mensubu olan bu subaya karşı etkin bir düşmanlık göstermemekle birlikte son derece katı bir sessizlik tutumunu benimserler: Subayın eve adım attığı ilk andan itibaren ne amca ne de yeğen tek bir kelime konuşurlar. “İçeri girdi. Amcam ayağa kalktı. Ben de kalktım. Ama konuşmadık.” (Vercors, 1994, s. 12).” Bu suskunluk, eserin ana izleksel çatısını oluşturur ve farklı şekillerde

yorumlanabilecek çok anlamlı bir direniş tavrıdır. Eserdeki direniş biçimleri, edilgin direniş kavramı etrafında şekillenir. Silahlı çatışma ya da açık isyan yoktur; bunun yerine günlük hayatın içinde sessiz bir başkaldırı söz konusudur. Amca ve yeğen, Werner'in varlığına sözle karşı çıkmazlar ama onu sürekli olarak yok sayan tavırlarıyla onur kırıcı bir reddediş sergilerler. Bu durum, "sessizliğin de bir söz" olabileceğini gösterircesine, sessizliğin lettiği güçlü iletiler barındırır.

Amca ve yeğenin, istenmeyen Alman subayına karşı inatla sergiledikleri sessizliğin altında, çelişkili tepkilerin hareketliliği, beklenmedik içsel değişimler, itiraf edilmeyen duygular sezilir. Görünürdeki sükûnetin altında bir yeraltı savaşı vardır: "gürültü ve öfke olmadan" geçen anlatının içinde şiddet ve mücadele gizlidir. Sessizlik ve deniz kavramlarını birbirine bağlayan ise bu sakinlik/fırtına karşıtlığıdır. (Vercors, 1994, s. VII)

Alman subay, her akşam evin salonunda aileyle bir araya gelir; şömine başında kendisi konuşur, Fransız ev sahipleri susar. Böylelikle anlatı boyunca uzun monologlar şeklinde Alman subayın düşüncelerini, hayallerini ve iç çatışmasını dinleriz; Fransız karakterlerin tepkileri ise yüz ifadeleri, jestler veya sessizliğin yarattığı ortam üzerinden sezdirilir.

Denizin Sessizliği'in ana izleklerinden biri, iletişimsizlik etrafında örülür. Bir tarafta konuşan ama karşılık alamayan bir Alman subay, diğer tarafta suskun ama duruşuyla çok şey anlatan iki Fransız vardır. Bu iletişimsizlik, düşman ile işgal edilen arasındaki uçurumu simgelerken ederken, çelişkili biçimde sessizliğin kendisi bir iletişim aracı haline gelir. Fransız karakterlerin sessizliği, doğrudan bir direniş göstergesidir. Sessizlik bir tür edilgin direnme yöntemine dönüşür: Açıkça cezalandırılması zor, ancak manevi etkisi son derece kuvvetli bir direniş. Bu durum, dönemin sosyopolitik ortamıyla yakından ilişkilidir; çünkü baskı ve sansür ortamı, fiziksel tepki yerine sessizliği bir direnç aracı haline getirmiştir.

Eserdeki direniş biçimlerinin bir boyutu da içsel mücadele olarak ortaya çıkar. Anlatıcı amca ve yeğen, evlerinde barındırdıkları bu kibar düşmana karşı insani bir nefret beslemekle beslememek arasında kalmazlar. Onlar için subay her şeyden önce "işgalcidir" ve bu kimliği, bireysel özelliklerinden önce gelir. Yine de okur, özellikle yeğenin zaman zaman Werner'in söylediklerinden etkilendiğini, içinde belli belirsiz duygular uyandığını sezer. Gerçekten de *Denizin Sessizliği*'ndeki direniş, sadece dışa dönük (işgalciye karşı) değil, aynı zamanda içe dönük (kendi insanî zaaflarına karşı) bir direniştir. Yeğen karakteri, Werner'in kibar ve kültürlü

tavır karşısında zaman zaman duygusal bir yakınlık hissedebilecek gibi olsa da bu duyguyu bastırarak sessiz kalmaya devam eder.

Denizin Sessizliği gibi eserlerin temsil ettiği kültürel direniş, siyasi propagandadan ziyade kimlik ve etik değerlerin sessiz ama güçlü bir şekilde ortaya konması işlevini görüyor. Metin açık ideolojik beyanlardan kaçınır ve bunun yerine anlamını sessizlik, itidal ve etik karşılığın ahlaki netliği üzerine inşa eder Wodianka (2017, s. 155).

Eserin bir diğer izleksel boyutu, insanlık onuru ve etik duruş ile ilgilidir. *Denizin Sessizliği*'de direnme eylemi nefret söylemiyle veya şiddetle değil, onurlu bir asaletle gerçekleşir. Vercors'un etik duruşu, düşmanın da insanlığını inkâr etmeyen fakat zulme boyun eğmeyi reddeden bir çizgidedir. Yazarın kendi anılarında belirttiği üzere, en "derin direniş", düşmanla savaşırken bile onu bir "yoldan çıkmış kardeş" olarak görüp, onun barbarlığına öykünmeden, insanlığından tamamen çıkarmadan mücadele etmektir. Nitekim söz konusu eserde amca ve yeğen, Werner'e karşı saygısız veya küçültücü bir hareket yapmazlar; sadece onunla hiçbir diyaloga girmezler. Onun insanca yönlerini teslim etmekle beraber (örneğin amca, subayın kütüphanedeki kitaplara hayranlıkla bakmasını içinden takdir eder), işgalci kimliğini asla unutmazlar. Werner ne kadar nazik olursa olsun, Fransızlar suskun kalmayı sürdürür. Hiçbir "Fransız" kelimesi, işgalciyle paylaşılamaz. Çünkü bu, işgali normalleştirmek anlamına gelecektir. Bu nedenle sözcükler yerine sessizlik tercih edilerek işgal olgusunun asla normal ve kabul edilebilir olmadığı her an hissettirilir.

Özetle, *Denizin Sessizliği*'de direnişin biçimleri silahsız ve sessiz olmasına rağmen son derece etkili ve çok katmanlıdır. Hem dış dünyaya (işgalciye) hem de iç dünyaya (kendi duygularına) yönelik bir mücadele aynı anda yürütülür. Edilgin direniş estetiğinin ön plana çıktığı bu eserde, küçük bir Fransız evinde geçen küçürek (minimal) bir hikâye aracılığıyla, evrensel boyutta bir direnme ve onur mücadelesi anlatılır.

5. SESSİZLİK VE PASİF DİRENİŞİN ESTETİĞİ

Denizin Sessizliği'in en özgün katkısı, sessizlik kavramını bir direniş estetiğine dönüştürmesidir. Eserdeki sessizlik, boşluk veya eylemsizlik anlamına gelmez; tam tersine, bir eylem biçimi olarak karşımıza çıkar. Amca ve yeğenin bilinçli suskunluğu, işgalciye karşı kullandıkları bir silah gibidir. Bu silah öldürmez, yaralamaz ama manevi olarak etkisi büyüktür. Alman subay Werner von Ebrennac'ın nazik konuşmalarına, Fransız kültürü ve güzellikleri hakkındaki uzun monologlarına karşılık ev sahiplerinin ısrarlı sessizliği, ilk bakışta edilgin bir tutum olarak görülebilir. Ancak bu

edilginlik, kendi içinde son derece aktif bir direnç anlamı taşımaktadır. Sessizlik estetiği, eserde birkaç düzlemde işlenir. Birincisi, iletişimsel düzlem: Sessizlik burada bir iletişimsizlik değil, iletişimin reddi olarak ortaya konur. Werner'in her akşam nezaketle söylediği "İyi geceler" dileğine bile tek kelimeyle karşılık verilmez. Hatta yeğen, subayın varlığını tamamen yok sayarcasına el işiyle meşgul olur, göz temasından kaçır. Bu tavır, kelimeler kullanılmadan da güçlü bir ileti verilebileceğinin kanıtıdır. Bu tavır, kökleşik anlamda konukseverlik kurallarını da tersyüz eder: Evin misafiri vardır ama ev sahipleri konuğa ev sahipliği yapmayı reddeder. Yine de kibar ya da nazik görgü kurallarını ihlal eden açık bir saygısızlık yapılmaz – sadece mutlak bir sessizlik.

İkincisi, bu durumun psikolojik boyutları daha önce tartışıldığı üzere, sessizlik içinde şekillenen içsel direnç unsurlarını barındırır. Genç kadın, Alman subayın insani yönlerinden etkilenmemek için sessiz kalmaya sığınır. Bu durum, edilgin direnişin öz disiplin gerektiren bir yönüne işaret eder. Direniş sadece dış düşmana değil, iç dünyanın zaafına karşı da verilmelidir. Sessizlik bu açıdan bir "içsel direniş" aracı olmaktadır. Karakterler kendilerine de hâkim olarak direnmeyi başarırlar. Vercors'un kurguladığı bu estetik, okuyucuya da sirayet eder. Bu sayede sessizliğin bir ortam olarak esere hâkim olduğu, adeta üçüncü bir karakter gibi varlık gösterdiği bir anlatı ortaya çıkar.

Üçüncüsü, ahlaki/etik düzlem: Sessizlik, ahlaki bir üstünlüğün işaretidir. Fransız ev sahipleri kendilerini sözlü tartışmaya sokmayarak, bağırıp çağırmayarak aslında erdemli bir duruş sergilerler. Werner ne kadar kibar ve anlayışlı olmaya çalışsa da o bir işgal ordusunun üyesidir. Fransızlar ise vatanlarının onurunu temsil etmektedir. Bu durumda onurlu olan, düşmana ne hakaret etmek ne de onunla sohbet etmektir. En doğru tavır onu sessizlikle muhatapsız bırakmaktır. Çünkü işgal döneminde açık isyan etmek, sert tepki göstermek misilleme riskini getirirdi.

Sessizlik ise yasal olarak suç değildir; Alman subayın ev sahiplerini susturmaya zorlamak ya da onları cezalandırmak için bir bahanesi olmaz. Bu bakımdan sessizlik, zekice düşünülmüş bir edilgin direniş taktiğidir. Hiçbir kuralı çiğnemen, ama aynı zamanda hiçbir şekilde boyun eğmeden direnişi sürdürmenin yoludur. Eserde sessizliğin estetik boyutu, metnin diline ve üslubuna da yansır. Anlatıcı amcanın dilinde sakin, ölçülü bir ton hakimdir; monologlar asla kesilmez, tartışma yaşanmaz, sadece subayın konuştuğu anlarda odadaki ortamın betimlemeleri verilir. Örneğin Werner'in ilk akşam salona girdiği sahnede, sessizliğin giderek "yoğunlaştığı, sabah sisi gibi kalınlaştığı" eğretilmeli olarak ifade edilir. Bu betimleme, sessizliğin

neredeyse elle tutulur bir hâl aldığını gösterir. Sessizlik sadece iletişim kurmamak değil, aynı zamanda mekânı dolduran somut bir varlık gibidir. Bu, eserin estetik başarısını artıran önemli bir unsurdur.

Edilgin direniş estetiğinin doruk noktası, eserin finalinde yaşanır. Werner von Ebrennac, evde geçirdiği süre boyunca Fransız ev sahiplerinin tek kelime etmemesine rağmen onlara karşı saygısını yitirmez. Zamanla, Alman subay kendi içinde bir aydınlanma yaşar: Fransızlarla Almanya arasında hayalini kurduğu “manevi evlilik”in Nazi ideolojisi altında imkânsız olduğunu anlar. Kendi üstleri tarafından söylenen “Bu bizim hakkımız ve görevimiz” sözlerine karşı vicdanı isyan eder ve hangi yolun doğru olduğunu kestiremediği bir ahlaki çıkmaz yaşar. Bir gece, ailesine Fransa’nın ruhunun ne kadar önemli bir mevzide olduğunu anlatırken gözleri önünde bir içsel bunalım geçirdiğini görürüz. “Tanrım, bana görevimin nerede olduğunu göster” diyerek içinden haykırır ve sonunda acı bir farkındalıkla şunu dile getirir: “Bu, fanî olan ile ruhani olan arasındaki büyük savaştır!” (Vercors, 1994, s. 61). Bu çıkış, Werner’in içinde kopan fırtınayı ve Nazi yayılcı ideolojisinin manevi değerlere karşı olduğunu idrak edişini yansıtır. Artık o, içinde bulunduğu ordunun davasına inanmaz hale gelmiştir.

Ertesi gün cepheye gitmek için gönüllü olduğunu ve talebinin kabul edildiğini söyleyerek vedalaşır: “Yarın yola çıkıyorum... cehenneme doğru” (Vercors, 1994, s. 61) der. Bu sözlerle Doğu cephesine, yani muhtemelen ölüme gideceğini ima eder. Kapıdan çıkmadan önce subay, yeğene bakarak usulca “Elveda” diye fısıldar. Bu fısıltı öylesine hafiftir ki anlatıcı amca ancak dikkat kesilerek duyabilir. Tam o anda genç kızın dudakları kımıldar ve aynı şekilde fısıltıyla “Elveda” diyerek karşılık verir. Böylece eser boyunca tek kelime etmeyen genç kadının bu veda sözü, sessizlik estetiğinin doruk noktasıdır. Çünkü bu tek kelimelik konuşma, bir “çözülme” anı değil, tersine sessiz direnişin “zafer anıdır”.

Werner, genç kızın dudaklarından dökülen bu tek sözü duyar duymaz yüzünde bir huzur ve gülümseme belirir. Son görüntüsü gülümseyen bir insan olur. Bu sahne, sessiz direnişin boşa gitmediğini, insani bir bağ kurulmasa bile karşı tarafın kalbinde bir iz bıraktığını gösterir. Yeğen belki de subayın aslında kötü bir insan olmadığını hissetmiş, ona insani bir elveda ile bir nebze teselli vermiştir. Fakat bu, direniş tutumunun çöktüğü anlamına gelmez. Tam tersine, son ana dek korunan sessizlik, sonunda tek kelimelik onurlu bir vedaya dönüşerek kendi estetik bütünlüğünü tamamlar. Sessizlik ve edilgin direniş estetiği, *Denizin Sessizliği*’ni benzersiz kılan en önemli özelliktir. Bu eser, kurşun atmadan, slogan kullanmadan da işgalciye

direnilebileceğini göstermiştir. Vercors, edebiyat sahnesinde belki de en etkili “sessiz çılgılığı” atmış; kelimelerin yokluğuyla bir direniş bildirisi yaratmıştır.

6. ALMAN SUBAY BETİSİ WERNER VE ETİK ÇATIŞMA

Denizin Sessizliği’in karakter kadrosu son derece sınırlıdır: Anlatıcı amca, yeğen ve Alman subay Werner von Ebrennac. Ancak bu sınırlı kadro içinde en karmaşık ve trajik figür Werner’dir. Yazar Vercors, Werner karakteri üzerinden işgalin ve savaşın yarattığı etik ikilemleri ve “iyi Alman” meselesini tartışmaya açar. Werner von Ebrennac, tipik bir Nazi subayı değildir; aksine Fransız edebiyatına ve kültürüne tutkulu, klasik müzik besteleri yapan (müzisyen olduğunu belirtir) duyarlı bir insandır. Kendisi şöyle itiraf eder: “Fransa’yı hep sevdim... Yalnız, uzaktan. Tıpkı *Uzak Prenses* gibi” (Vercors, 1994, s. 16). Bu sözleri, Werner’in Fransa’ya ve Fransız kültürüne duyduğu romantik hayranlığı çarpıcı biçimde ortaya koyar. Werner’in aile geçmişi de onun çatışmasını anlamak açısından önem taşır.

Babası I. Dünya Savaşı sonrasında Fransız-Alman yakınlaşmasını savunan Almanya Dışişleri Bakanı Aristide Briand’ın fikirlerine büyük umut bağlamış, “Briand bizi Fransa ile evlilik gibi birleştirecek” diye düşünen bir entelektüeldir. Fakat Briand’ın başarısız olması ve Nazi rejiminin yükselişiyle birlikte Werner’in babası büyük bir hayal kırıklığına uğrar. “Fransa’ya bir gün postallı ve miğferli girmekten başka çaren yok” diyerek oğluna ideolojik bir miras bırakır. Werner, babasının bu sözlerini hatırlayarak, Fransa’ya ilk gelişinin ancak bir işgal ordusunun subayı olarak mümkün olduğunu acı bir ironiyle dile getirir. Bir yanda Fransız kültürüne hayran hümanist bir kişilik, diğer yanda Nazi ideolojisinin parçası olma zorunluluğu.

Roman boyunca Werner, ev sahiplerinin tek kelime etmemesine rağmen onlara büyük saygı gösterir. Onların sessizliğini, kendince bir asalet ve sabır olarak yorumlar. Hatta belli belirsiz bir hayranlık da duyar; Fransızların bu vakur suskunluğunu ulusal bir karakter özelliği gibi algılar. Werner’in monologları çoğunlukla Fransız edebiyatı, müziği, sanatının güzelliği üzerinedir. Kendi ülkesinin doğasını güçlü ama kaba, Fransa’ninkini ise zarif bir dantel gibi betimler. Bu anlatımlar, Werner’in iç dünyasının şiirselliğini ve hassas ruhunu yansıtır. Ne var ki Werner’in asıl trajedisi, ait olduğu ideoloji ile insani değerleri arasındaki uçurumda belirginleşir.

Zaman geçtikçe Werner, Alman ordusunun Fransa’ya getirdiği zulmü görmezden gelememeye başlar. Evin duvarında asılı duran oymalı tahta bir

melek figürüne bakarak bir gece kendi iç muhasebesini yapar. Nazi subaylarının kendisine “Bu bizim hakkımız ve görevimiz” diyerek yaptıkları zulmü meşrulaştırmaya çalıştıklarını anlatır. Werner ise “Görev yolunu böyle kolay bulabilen ne mutlu!” diyerek üstü kapalı bir eleştiri getirir; ardından şunları söyler: “Dört yolda sana derler ki: Şu yoldan git... Oysa bu yol, kasvetli bir vadiye iniyor... Tanrım! Bana görevimin nerede olduğunu göster!” (Vercors, 1994, s. 61). Bu feryat, Werner’in vicdan azabını ve yön duygusunu yitirilişini açıklar niteliktedir. Werner burada, Nazi ideolojisinin güç tutkusu ile Fransa’nın temsil ettiğine inandığı manevi/ruhani değerler arasındaki çatışmayı dile getirmiş olur. Kendi konumunun bu büyük savaşta yanlış tarafta olduğunu imâ eder. Bu içsel çözülme neticesinde Werner can alıcı bir karar alır: Paris’teki rahat karargâh görevini bırakıp cepheye gitmek için izin ister. Bu karar, bir nevi intihar görevi talebidir; zira Doğu Cephesi’ne gideceğini “cehenneme gidiş” olarak nitelendirir.

Werner, Fransız aileye bunu açıkladığında, anlatıcı amca onun gözünde beliren rahatlamayı fark eder. Artık Werner, içinde bulunduğu etik ikilemi çözüp kendi onuruna göre hareket etmiştir. Bir anlamda Alman subay da “kendi tarzında” bir direniş sergiler: Nazi ideolojisine boyun eğmek yerine ölmeyi göze alarak cepheye gitmeyi seçer. Bu, karakterin trajik boyutunu pekiştirir. Werner trajik bir figürdür: Doğruyu geç fark etmiş, fakat bedelini ödemeye hazırlanan bir karakter olarak sunulur.

Werner’in bu şekilde tasviri ile Yazar, okuyucuyu Alman subaya nefret duymaya kışkırtmaz; aksine onun insani yönlerini göstererek savaşın taraflar üstü trajedisine dikkat çeker. *Denizin Sessizliği*, yayınlandığı dönemde bu yönüyle bazı tartışmalar da yaratmıştır. Kimi direniş yanlıları, “işgalciyi sempatik göstermek” eleştirisini getirmişlerdir. Ne var ki Vercors’un amacı etik bir mesele ortaya koymaktır: Bir Fransız vatanseveri, insani yönleri olan bir düşmanla karşı karşıya kaldığında ne yapmalıdır? Eserde bu sorunun cevabı nettir: Yine de direnmelidir, fakat düşmanın insani yönünü bütünüyle inkâr etmeden. İşte amca ve yeğenin tavrı tam da budur.

Onlar Werner’i bir “canavar” olarak görmezler, hatta belki severler de – özellikle finalde yeğenin “Elveda” demesi, genç kızın Werner’e bir insan olarak bir nebze karşılık verdiğini gösterir. Ancak bu insani yakınlık belirtisi, düşmana karşı direniş duruşunu gevşetmez, aksine en doğru şekilde noktalar. Werner iyi bir insan olabilir ama bir Alman olarak sonuçta karşı koymanın oldukça güç olduğu Nazizm’e boyun eğmiştir; bu da işgalcinin kaçınılmaz olarak “kötü” tarafta kalmasını getirir.

Sonuç olarak Werner von Ebrennac karakteri, *Denizin Sessizliği*’nde

işlenen etik çatışmanın vücut bulmuş halidir. Onun şahsında Vercors, “İyi Alman” çelişkisini çarpıcı biçimde sunar: Kendi ideallerine ve vicdanına sahip bir Alman subayı bile, Nazi düzeni altında er ya da geç ya sisteme uyacak ya da yok olacaktır. Werner sisteme uymaktansa yok olmayı seçer ve bu yönüyle okurun gözünde saygın bir figüre dönüşür. Ancak Vercors, Fransız ev sahiplerinin bakış açısından bakıldığında, Werner’e acıma veya hayranlık duysa bile direniş ilkesinden taviz vermemeleri gerektiğini anlatır. Bu yaklaşım, işgal altındaki bir halkın etik ikilemini çok iyi yansıtır: İnsanlık değerleri her ne olursa olsun, vatanın özgürlüğü ve onuru için işgalciyle iş birliği kabul edilemez.

7. ESERİN YERİNEL VE EĞRETİLEMELİ BOYUTLARI

Denizin Sessizliği, yüzeydeki anlatısının ötesinde derin bir yerinel ve eğretilmeli anlam tabakası barındırır. Vercors’un yarattığı karakterler ve mekân, somut hikâyenin ötesinde, II. Dünya Savaşı sırasında işgal altındaki Fransa’nın durumunu simgesel olarak temsil eder. Bu açıdan roman, yerinel açıdan olarak okunmaya açıktır: Fransız amca ve yeğen, tüm Fransız halkını ya da en azından direniş içindeki Fransızları temsil eden figürlerdir; onların sessizliği, Fransa’nın boyunduruk altındaki onurlu suskunluğudur.

Alman subay Werner ise bir yandan işgalci Almanya’yı temsil ederken, diğer yandan Almanya içinde var olan ama Nazi ideolojisiyle uyuşmayan insani değerleri de bünyesinde taşır. Evin kendisi de yerinel bir mekândır. Evin içi, Fransızların manevi dünyası ve ulusal kimliğinin korunaklı alanı gibidir. Werner her akşam bu alana girer ama bu alanda yalnızdır ev sahipleri onunla konuşmaz, böylece evin ruhuna nüfuz edemez. Ev, Fransa’nın iç direncinin kalbidir.

Dışarıda Alman işgali hüküm sürse de evin içinde bir “Fransız sessizliği” hüküm sürer. Bu durum, yerinel düzeyde, işgal güçleri ülkeye hâkim olsa da Fransız ulusal ruhunun teslim olmadığını ima eder. Evin kapısının her açılışı, bir yabancı (işgalcinin) ülkeye girişi gibidir. Kapının her kapanışı ise o yabancı (işgalcinin) önünde sonunda gitmek zorunda kalacağını haber verir. Nitekim hikâyenin sonunda Werner evin kapısını son kez kapatıp gittiğinde, sabah doğan güneş soğuk ama umutlu bir günün habercisi gibidir. Burada evden ayrılan işgalci subayın ardında bıraktığı serin fakat aydınlık sabah, Fransa’nın işgal sonrası özgürlüğüne kavuşacağını eğretilmeli bir ifadesi olarak yorumlanabilir.

Karakter düzleminde de simgesel karşılıklar bulmak mümkündür. Amca karakteri, deneyimli ve soğukkanlı duruşuyla Fransa’nın geleneğini, vakarını temsil eder gibidir. Yeğen ise gençliği ve suskunluğundaki derin

duygusallıkla Fransa'nın masumiyetini ve işgal altındaki incinmiş gençliğini temsil eder. Genç kadının hiç konuşmaması, belki de işgalin kurbanı olan, sesi çıkamayan Fransa'ya bir göndermedir. Finalde "Elveda" demesi ise Fransa'nın en sonunda özgürlüğe kavuşurken geçmişe (işgalcilere) son bir veda bakışı atması şeklinde düşünülebilir. Werner von Ebrennac'ın yerinel rolü ise çift katmanlıdır: Hem işgalci Almanya'yı temsilen evin içine girer, hem de Almanya içindeki "iyi niyetli ancak güçsüz" insanları temsil eder. Werner'in Alman ordusundan ayrılıp cepheye gitmeyi seçmesi, yerinel düzeyde Nazi Almanyası ile uzlaşmanın imkânsızlığını vurgular. O, Alman olduğu halde Nazi olamamıştır; dolayısıyla Alman kimliğiyle hayatta kalamayacaktır.

Romandaki simgesel unsurlardan biri de şömine ve ateş imgesidir. Kimi zaman odunlar çöker, kıvılcımlar etrafa saçılır; kimi zaman ateş hafifler ve közler kalır. Bu ateş, simgesel olarak konuşmanın sıcaklığını ve sessizliğin soğukluğunu yansıtır. Fransızlar konuşmadıkça ateş de bir türlü harlanamaz gibidir. Yine de ateş tamamen sönmez; tıpkı Fransa'daki direniş ruhunun kor halde olsa da hiç sönmemesi gibi.

Bir sahnede Werner, ülkesindeki ağır kışları anlatırken: "Burada ağaçlar ince, üzerlerindeki kar bir dantel gibi... Bizde ise ladin ormanları var, kar onların üstünde ağır... Bizdeki manzara güçlü bir boğa gibi, buradaki ise zarif" gibi sözler söyler. Eserdeki yerinel göndermelerden bir diğeri de masal ve mitoloji göndermeleridir.

Werner, konuşmalarında Fransız edebiyatından *Tristan ve Isolde*, *Uzak Prenses* (*La Princesse Loïntane*) gibi aşk ve özlem izlekli efsanelere değinir. Kendi durumunu bu hikâyelere benzetir. Örneğin yeğene duyduğu karşılıksız kalan hayranlık, *Uzak Prenses* mecazıyla anlatılır. Bu masalsı göndermeler, eserin gerçek zamanlı savaş hikâyesini bir mitolojik zamanın içine yerleştirir. Sanki bu küçük köy evinde, çağlar boyu anlatılagelen imkânsız bir aşk ve onur hikâyesinin yeni bir çeşidi yaşanmaktadır. Bu yönüyle Vercors, çağdaş bir durumu evrensel bir anlatı formuna büründürür. Dolayısıyla roman, sadece 1940'ların Fransa'sına dair değil, insanlık tarihinin evrensel işgalci-mağdur, düşman-dost karşıtlığına dair bir yeriele dönüşür.

Kısacası *Denizin Sessizliği*, çok katmanlı simgeselliği ile okura birden fazla okuma sunar. Onu yalnızca belirli tarihsel koşulların ürünü olan bir direniş hikâyesi olarak değil, baskıya karşı onurlu duruşun evrensel bir temsili olarak okumak mümkündür. Vercors'un sade anlatımı altında zengin simgeler ve çağrışımlar gizlidir. Bu açıdan eser, her yeniden okunuşta yeni

anlam katmanları sunabilen bir edebî yapıt olarak değerlendirilir. *Denizin Sessizliği*, Fransa'nın sessizlik içindeki direnişini yansıtan edebi bir bildiridir.

8. DİRENİŞİN BİLDİRİSİ OLARAK *DENİZİN SESSİZLİĞİ*

Denizin Sessizliği, Fransız Direnişi'nin adeta bildirisi olarak görülebilecek bir metindir. Eserdeki vurgulanan noktaları özetlemek gerekirse: Birincisi, *Denizin Sessizliği*, Fransa'da direniş hareketi üzerine yazılmış ve bizzat direniş koşullarında gizlice yayımlanmış ilk büyük edebi metindir. Bu yönüyle tarihseldir ve Direniş'in doğrudan ürünü olarak bir simge niteliği kazanmıştır. İkinci olarak, eser, içerdiği hikâye aracılığıyla direnişin gerekliliğini ve kaçınılmazlığını ortaya koyar; işgal gibi uç bir durumda onurlu bir insanın direnmekten başka çaresi olmadığını güçlü biçimde gösterir. Üçüncü olarak ise, eserde direniş kavramı özellikle sessizlik temsiliyle somutlaşır; sabır ve irade ile biçimlenen bu sessizlik, eyleme dönüşemeyen bir çaresizliği barındırsa bile, yine de direnişin tezahürüdür. Yani susma eyleminin kendisi, içten içe fırtınalı duygularla dolu bir direnme biçimi olarak resmedilir. Bu özellikleriyle eser, Direniş'in ruhunu yansıtan bir bildiri olarak görülebilir.

Eserin bir bildiri olarak algılanması, yayınlanma süreci ve sonrasındaki etkisiyle de ilişkilidir. *Denizin Sessizliği*, Şubat 1942'de ilk basıldığında aslında çok dar bir çevreye ulaşmıştır: Sadece işgal karşıtı tutumda olan seçilmiş aydınlara dağıtılmış, bir bakıma direnişçi aydınları uyandırmayı hedefleyen bir çağrı metni olmuştur. Bu anlamda başlangıçta bildirinin hedef kitlesi bellidir: İşgal altında sessiz kalan Fransız aydınları. Vercors, özellikle Vichy yönetimine muhalif veya en azından işgal konusunda "suskun kalmayı" seçmiş yazarları yeniden harekete geçirmek istemiştir. *Denizin Sessizliği*'in ilk okuyucuları arasında dönemin önde gelen yazar ve düşünürleri bulunur. Bu kişiler, eserin edebi niteliğinin yanı sıra taşıdığı iletinin gücünden etkilenmişlerdir.

Romanın sonuna Vercors ve Lescure tarafından eklenen notlarda, *Gece Yarısı Yayınları*'nın kuruluş amacı açıklanır ve sansür anlaşmasına direnileceği ilan edilir. Her bir kitaba konulan bu not, *Denizin Sessizliği*'i somut bir bildiriye dönüştürür: Yayınevinin varlık nedeni ve Direniş'in ilkesel çerçevesi okura duyurulmaktadır. Eserin bildiri niteliği, kısa sürede Fransa dışına da taşınmıştır. Özgür Fransa hareketi (La France Libre)² Londra'da eserin İngilizce ve Fransızca baskılarını sağlamakla kalmamış, bu

² Özgür Fransa Hareketi, General de Gaulle'ün 18 Haziran 1940'ta yaptığı çağrının ardından Londra'da kurulan askeri ve siyasi direniş hareketidir.

metni işgal altındaki halklara bir umut simgesi olarak sunmuştur. Fransız Direnişi'nin müttefikler nezdindeki propagandasında,

Denizin Sessizliği örnek gösterilerek Fransız halkının onurlu bir şekilde direndiği iletiliştir. Eserin yazarının başta anonim olması da bu etkiyi artırmıştır. Ortada ne bir şöhret kaygısı ne de kişisel tanınma talebi vardır, dolayısıyla metnin kendisi ve taşıdığı fikir öne çıkmıştır. Bu durum, Vercors'u yaşayan bir efsaneye dönüştürürken eseri de bir "halkın manifestosu" kılmıştır.

Eserdeki sessizlik izleği, bildirinin belki de en öne çıkan katkısıdır. Direniş bildirileri genelde coşkulu ve çağrı niteliğinde metinlerdir. Oysa Vercors'un eseri, sessiz kalarak da direnilebileceğini kanıtlamıştır. Bu, alışılmışın dışında bir direnme çağrısıdır. *Denizin Sessizliği*, adeta şunu söyler: "Silaha sarılamıyorsanız, kaleminizi kullanamıyorsanız, o zaman sessizliğinizi silah yapın." Bu ileti, savaş sonrası dönemde de geniş yankı bulmuştur. Öyle ki savaş sonrasında *Denizin Sessizliği*'nin bir Direniş bildirisi olarak resmileştiği görülür. Savaş bittiğinde, eser resmî olarak da *Gece Yarısı Yayınları* tarafından tekrar basılmış ve artık açık bir şekilde Vercors'un adıyla anılmıştır.

Romanın 1947'de Jean-Pierre Melville tarafından filme uyarlanması da onun etkisini popüler kültüre taşımıştır. Melville'in *Denizin Sessizliği* filmi, savaş sonrası Fransa'da geniş kitlelere ulaşarak hikâyeyi görselleştirmiş ve direniş estetiğini sinemada yeniden üretmiştir. Yani bir bildirinin ömrü, eserin kendisiyle sınırlı kalmamış; uyarlamalar ve anımlar yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. *Denizin Sessizliği*'nin bir bildiriye dönüşmesindeki bir diğer etken, direniş edebiyatı içinde çokça atıf almasıdır.

Sonuç olarak *Denizin Sessizliği*, Fransız Direnişi'nin bildirisi olarak okunmayı hak eden bir eserdir. Vercors, bir yandan düşmana karşı boyun eğmezliği savunurken, diğer yandan insanlık onurunu koruyarak direnmenin altını çizmiştir. *Denizin Sessizliği*, gelecek kuşaklara da hitap eden bir direniş anlatısıdır.

9. SONUÇ

Sonuç olarak, Vercors'un *Denizin Sessizliği* adlı eseri, II. Dünya Savaşı'nın karanlık günlerinde kaleme alınmış küçük hacimli ama büyük anlamlar taşıyan bir başyapıttır. Bu çalışma, eseri hem tarihsel-politik bağlamı içinde hem de edebî ve izleksel yönleriyle ele alarak onun direniş edebiyatındaki yerini Türk okurlara da göstermeye çalışmıştır. Bu bağlamda, *Denizin Sessizliği*, yazıldığı dönemin somut bir ürünü olmanın ötesinde,

evrensel bir direniş ve onur anlatısı sunmaktadır. Görüldüğü üzere roman, direniş edebiyatı çerçevesinde pasif direniş kavramını en iyi örnekleyen eserlerden biridir. Silahların gölgesinde, işgal altındaki bir evin içerisinde, tek bir kurşun sıkmadan veya yüksek perdeden bir söylev vermeden de direniş mümkün olabilmiştir. Bu durum eserin tarihsel ve politik bağlamı, onun önemini artırmaktadır. *Denizin Sessizliği*, Nazi işgali altındaki Fransa'da moralin son derece bozuk olduğu bir dönemde ortaya çıkarak, halkın kendi kendine fısıldadığı bir teselliye dönüşmüştür. "Denizin" ifadesi, işgal altındaki bir ülkenin vakur sessizliğinin edebî simgesi haline gelmiştir. Vercors, bu simgeyi yaratırken bir yandan Fransız Direnişi'nin eylemsel ihtiyaçlarına cevap vermiş (yeraltı yayıncılığı, propaganda, moral yükseltme), diğer yandan da kalıcı bir sanat eseri ortaya koymuştur. Bu ikili başarı, eserin değerini benzersiz kılar. İzleksen açıdan, eser özellikle sessizlik örgesinin (Fr. motif) işlenişi, edebiyat tarihinde de özgün bir yere sahiptir. Konuşmadan "söylemek", eylemsiz kalarak direnmek gibi çelişkili görünen durumlar, Vercors'un kaleminde son derece tutarlı ve dokunaklı bir anlatıya dönüşmüştür. Alman subay Werner ile Fransız ev sahipleri arasındaki ilişki, sadece işgal altındaki Fransa'yı değil, genel anlamda insanlığın savaş ve işgal karşısındaki tutumlarını sorgular. Werner'in şahsında "öteki"ni şeytanlaştırmadan ama yine de ona boyun eğmeden karşı durmanın mümkün olabileceği gösterilir. Bu, savaşın ortasında insani değerlere sahip çıkmanın önemini vurgular.

Vercors, düşmanı insanlıktan çıkarmadan direnme erdemini eserine yansıtarak, dönemin bazı keskin nefret söylemlerinden farklı bir etik tutum sergilemiştir. Bu tutum, belki de Fransız Direnişi'nin daha kapsayıcı ve insancıl bir anlatısını kurmaya yardımcı olmuştur. Yerinel düzeyde, Ev eğretilmesi, ülke; sessizlik, ulusal onur; yabancı subay, işgalci güçler; iletişimsizlik ise uzlaşmazlık olarak okunabilir. Bu simgesel unsurlar, eserin etkisini coğrafi ve tarihsel sınırların ötesine taşımıştır. Bu da eseri, belirli bir olay örgüsünün anlatısı olmanın ötesinde, her çağda benzer durumlar yaşanabileceğine dair uyarıcı bir hikâye haline getirir. *Denizin Sessizliği*, tüm bu yönleriyle Direniş Edebiyatı içinde sarsılmaz bir yer edinmiştir. Vercors bu metni 1941'de, henüz savaşın sonucu belli değilken yazmış ve büyük bir cesaretle yayımlamıştır. Bu açıdan, *Denizin Sessizliği* bir "edebiyat eylemidir" zira yazılması ve okunması başlı başına bir direniş göstergesidir.

Sonuç olarak, Vercors'un *Denizin Sessizliği* adlı eseri Direniş Edebiyatı çerçevesinde sessizliğin estetiği ve edilgin direnişin etiği üzerine inşa edilmiş çarpıcı bir örnektir. Tarihsel ve politik bağlamındaki anlamı,

işgal altındaki bir ulusun onurunu ve sabrını dile getirmesinden gelirken; izleksel yapısı, sessizlik yoluyla nasıl direnileceğini göstermesiyle özgünleşir. Eser, direniş edebiyatının bildirisi olarak kabul edilmekte ve edebiyat tarihinde onurlu bir yere sahip bulunmaktadır. Bugün hala, zulme karşı direnmenin yolları tartışılırken *Denizin Sessizliği* bize farklı ama etkili bir yol sunar: Onurlu bir sessizlik, bazen en gür sesleniştir.

10. SUMMARY

This study offers an in-depth analysis of Jean Bruller's (known by his pseudonym Vercors) *Silence of the Sea*, situating it within the framework of resistance literature during the Nazi occupation of France in World War II. Written and clandestinely published in 1942 through *Les Éditions de Minuit*, the novel has since become a seminal text representing the moral and cultural dimensions of the French Resistance. Unlike conventional portrayals of active, armed resistance, Vercors' narrative constructs silence as a powerful form of passive resistance, embodying ethical defiance and national dignity. The central narrative revolves around the enforced cohabitation between a German officer, Werner von Ebrennac, and two French civilians—a taciturn uncle and his young niece. While the German officer repeatedly engages in polite, even admiring monologues about French culture, the French hosts maintain absolute silence throughout most of the novel. This silence operates on multiple levels: communicative, psychological, and ethical. It signifies not the absence of response but a deliberate refusal to engage, representing a quiet yet resolute form of opposition to the occupier's presence. The study explores the complex psychological dynamics within this silent confrontation. Particularly, the niece's internal struggle reveals how silence functions as both an emotional shield and a form of self-discipline, preventing the development of any empathetic attachment to the occupier despite his respectful demeanor. The German officer himself undergoes a profound moral transformation as he confronts the ideological contradictions of his position. Initially presented as a cultivated and idealistic figure who romanticizes a cultural union between France and Germany, Werner's growing awareness of Nazi brutality leads him to reject complicity with the regime, ultimately volunteering for transfer to the Eastern Front—a decision symbolizing his tragic moral awakening. Beyond the personal and psychological dimensions, the novel also operates on an allegorical level. The house represents the integrity of the French national identity, while the silence reflects the moral fortitude of a nation under siege. The study emphasizes how Vercors employs minimalistic

narrative techniques to achieve profound ethical resonance, transforming the act of silence into an act of resistance as potent as any armed rebellion.

In conclusion, *Silence of the Sea* stands as a unique literary manifesto of passive resistance, blending historical testimony, ethical discourse, and literary artistry. By rejecting both collaboration and dehumanization, Vercors crafts a narrative that transcends its immediate historical context, offering a universal meditation on the complexities of war, occupation, and the enduring human capacity for dignity and ethical choice.

11. KAYNAKLAR

- Bowles, B. (2014). Résistance oblige? Historiography, memory, and the evolution of *Le Silence de la mer*, 1942–2012. *French Politics, Culture & Society*, 32(1), 68–100.
- Farchadi, A. (1996). Le Silence de la mer ou l'injonction assourdie. *Revue d'Histoire littéraire de la France*, 96(5), 983–989.
- Florènne, Y. (1985). Vercors, autobiographe de l'histoire. *Revue des Deux Mondes* (Mars 1985), 635–648.
- Hadsel, F. L. (1946). Some sources on the resistance movement in France during the Nazi occupation. *The Journal of Modern History*, 18(4), 333–340.
- Kirshner, J. (2015). Passive resistance: The deceptive calm of *The Silence of the Sea* (*Le Silence de la mer*). *Film Quarterly*, 69(1), 90–92.
- Leff, A. A. (2001). Les Editions de Minuit: Purveyors of propaganda. *The French Review*, 74(4), 712–727.
- Rivera Lynch, L. P. (1993). *Le Silence de la mer de Vercors ou le manifeste de la Résistance*. Politproductions
- Vast, C. (2009). Écrivains dans la Résistance en France. In B. Curatolo & F. Marcot (Eds.), *Écrire sous l'Occupation* (pp. 1–20). Presses Universitaires de Rennes
- Wodianka, S. (2017). Connecting origin and innocence: Myths of resistance in European memory cultures after 1945. In M. Butler, P. Mecheril, & L. Brenningmeyer (Eds.), *Resistance: Subjects, representations, contexts* (pp. 153–170). Transcript Verlag.
- Yıldırım, M. (2023). Vichy Fransası'nda işgal propagandası. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(51), 51–65

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ilişkilerimin bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederim.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.